

Ymiskar aðrar stýrisskipanir enn fólkaræði

Í einum fólkaræði hefur fólkið valdið. Í londum, har aðrar stýrisskipanir verða brúktar, kann valdið liggja í hondunum á einum kongi ella drotning, átrúnaðarligum leiðarum, einaræðisharrum, einari ríkari yvirstætt ella kanska hjá ongum.

Endamál/førleikamál:

- Kenna ymiskar stýrisskipanir
- Duga at greiða frá, hvat eyðkennir ymiskar stýrisskipanir
- Duga at greiða frá, hvørjar avleiðingar tað hefur at liva og virka í einum einaveldi

1. Hygg at myndini og les myndatekstin. Skriva í stuttum í arbeiðsbókina, hvussu, tú heldur, tað er at liva og virka í einum samfelag, har einaveldi er.

Norðurkoreanski einaræðisharrin, Kim Jong-Un, kom til valdið aftaná pápa sín í 2011. Einaræðisharrin hefur bæði lóggevandi, dømandi og úttinnandi valdið, og tískil torir eingin at siga honum ímóti.

Monarki – kongs- ella keisaraveldi

Í einum kongs- ella keisaraveldi hefur ein kongur ella keisari valdið. Fleiri lond í vesturheiminum eru kongadømi, men tey eru sera avmarkað, tá ið tað snýr seg um vald. Hetta slagið av kongadømi verður nevnt skert ella avmarkað kongadømi, og tað merkir, at t.d. danska drotningin hefur einki politiskt vald.

Upplýst einaveldi

Í einum einaveldi er eisini ein kongur, drotning ella keisari, ið hefur valdið. Í einum upplýstum einaveldi er tað uppgávan hjá tí, ið ræður, at síggja til, at øll hava tað gott, og at øll eru upplýst um avgerðirnar, ið verða tiknar. Í einum upplýstum einaveldi, skal tann, ið ræður, vera eitt slag av tænarar hjá fólkinum. Danmarkt var t.d. einaveldi frá 1660-1848. Kongurin valdi ráðharrar, gjørdi lógir og dømdu tey, ið brutu lógirnar.

Teokrati

Teokrati merkir “gudsstýri”. Í einum teokratii eru tað tískil átrúnaðarligir leiðarar, ið hava valdið. Teir umsita lógir Guds, sum standa skrivaðar í átrúnaðarligum tekstum sum t.d. í Bíbliuni og Koranini. Iran hefur átrúnaðarligt stýri. Har situr eitt ráð “Vaktarmenninir” (prestastýri). Tað eru seks limir í ráðnum, og uppgáva teirra er at syrgja fyri, at lógirnar í Iran eru í samsvari við Koranina.

Oligarki

Oligarki merkir fámannaaveldi. Í einum oligarkii er tað ein lítil bólkur av fólki, ið situr við valdinum. Fámannaaveldi eru ofta stýrd av valdsmiklum familjum. Í summum fámannaaveldum gongur valdið í arv t.d. frá faðir til son. Eitt dømi um land við tílíkum stýri er Sýria. Núverandi forsetin, Bashar al-Assad arvaði forsetastarvið eftir pápa sín.

Einaveldi

Í einum einaveldi situr ein einaræðisharri við valdinum, og lóggevandi, dømandi og úttinnandi valdið er ikki skilt sundur. Fólkið hefur onga ávirkan á, hvussu landið verður stýrt. Eitt einaveldi er tað vit kalla “autoritært stýri”, sum krevur, at fólkið vísir lýdni. Sum oftast er tað herurin í landinum, ið ansar eftir, at valdsharrin ikki missir valdið.

2. Setið tykkum í samband við ymisk fólk og stovnar og spyrjið tey, hvat tey halda um einaveldi? - føroyskar politikarar, Amnesty, Barnabata o.s.fr.

Anarki

Í einum anarkii hefur eingin valdið. Avgerðir verða tiknar í felagskapum, t.v.s. av teimumfólkum, sum avgerðin ávirkar. So fáar avgerðir sum gjørligt skulu takast, tí anarkistum dáma best, at tann einstaki sjálvur tekur avgerðir um sítt egna lív. Anarki er ein “antiautoritær” stýrisskipan. Ongantíð enn hava vit sæð, at Anarki hefur riggað í veruleikanum.

Vel út “ikki fólkaræðisligar” stýrisskipanir

Monarki

Umboðandi fólkaræði

Einaræði

Oligarki

Upplýst einaveldi

Beinleiðis fólkaræði

Teokrati

3. Orðakunnleiki - set setningarnar saman

- Ein einaræðisharri er: Útinnandi, dæmandi og löggevandi valdið er ekki skilt sundur
Ein monarkur er: Ein háttur at stýra einum landi
Ein stýrisskipan er: Ein ríkisovasti, sum stýrir einum landi; t.d. ein kongur ella keisari
Eitt einaveldi er: Tann ovasti valdsharrin, sum hefur óavmarkað vald.

Fakta

1. Eitt einaveldi er ofta bygt upp “rundanum ein sterkan mann”.
2. Tað löggevandi, dæmandi og útinnandi valdið er ekki skilt sundur
3. Einaræðisharrin brúkar sítt vald uttan at hugsa um avleiðingar.

Yvirlit

4. Set striku millum setningar og kassar

Avmarkað kongs- ella keisaraveldi

Upplýst einaveldi

Teokrati

Fámannaveldi

1. Átrúnaðarlígar leiðarar hava valdið
2. Ein lítill bólkur av fólki hava valdið
3. Kongur, drotning ella keisari hava einki politiskt vald
4. Kongur ella keisari eru eitt slag av fólksins tænarar